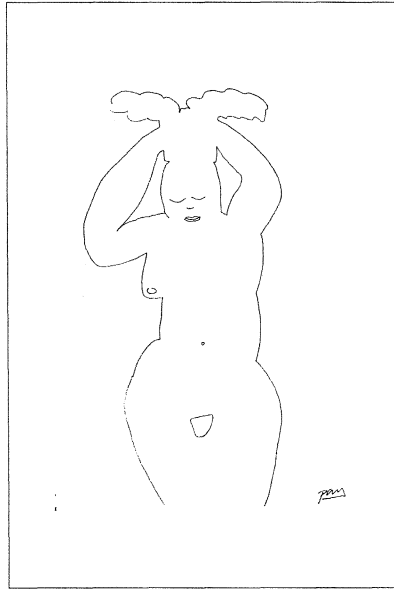

Sobre la recepció d'Ungaretti en català

L'any que fa 125 del naixement de Giuseppe Ungaretti rebem la bona notícia de la traducció al català, finalment, d'una de les seues obres cabdals, *Il dolore*, signada per Lluís Servera i Sitjar i publicada dins l'excel·lent col·lecció Jardins de Samarcanda. Brindem per això, tot i que encara haguem desitjar que es faça una traducció completa de l'obra del poeta italià nascut a Alexandria el 1888, sobretot tenint en compte que la seua recepció a casa nostra fou gairebé immediata. De fet, les primeres traduccions daten dels anys vint i trenta i les va signar el poeta Tomàs Garcés que, més tard, va incloure Ungaretti al seu llibre *Cinc poetes italians*, juntament amb Saba, Montale, Cardarelli i Quasimodo. Entre Garcés i Servera podríem ampliar d'uns quants noms la llista dels traductors d'Ungaretti al català, però destacarem els noms de Lluís Calderer, traductor de *Sentiment del temps* (1989), i Jordi Domènech, traductor de *L'alegria* (1985). Totes dues traduccions són, certament, difícils de trobar, i per això, aprofitant l'avinentsa d'aquest nova traducció en faig esment. Si les traduccions de gran poesia europea ens costen tant de fer i d'editar i, un cop fetes, els posem dates de caducitat de vol curt, no avançarem gaire.

Afortunadament, aquesta no és l'única novetat ungarettiana d'aquest any. La revista *Quaderns de Versàlia* dedica el seu tercer número a l'obra del Nobel italià en un completíssim dossier dividit en tres grans seccions «Comentaris», «Traduccions» i «Poemes a partir d'Ungaretti». El volum està dedicat, precisament, a la memòria de Jordi Domènech que ens va deixar fa deu anys. Els «Comentaris» inclouen vint-i-cinc articles en què l'obra del poeta s'estudia des de diversos punts de vista, formant un variat calidoscopi hermenèutic. A l'apartat de «Traduccions» trobem versions al castellà d'uns quants poemes signades per Carlos Vitale, Delfina Muschietti, Andrés Lyon i al català pel mateix Lluís Calderer. Finalment, la secció «Poemes a partir d'Ungaretti» és un suggerent florilegi en

què el poeta serveix d'inspiració o esca a uns quants autors, com ara Josep Maria Ripoll, Xavier Farré, José María Muñoz Quirós o Jordi Pàmies. Aquest tercer número de *Quaderns de Versàlia* ve a omplir, doncs, un buit en l'estudi de l'obra d'Ungaretti, tant en l'àmbit català com en el castellà, i a plantejar un interessant diàleg poètic. Ara bé, com comenta Aurora Conde al principi del seu article, es corre el risc de «apesadumbrar la lectura y el contacto con estas líricas» amb massa comentaris. No em sembla que siga el cas, sinó que aquesta antologia d'articles posa a l'abast del lector curiós o especialista punts de vista que l'ajudaran a completar, si així ho desitja, la pròpia lectura. Tanmateix, i com s'adverteix en repetides ocasions en aquest volum, cal desterrar la idea que l'hermetisme d'Ungaretti signifiqui una complexitat excessiva. Ans al contrari, hi ha en aquesta poesia una voluntat d'anar a allò essencial i íntim, com ja es veu en títols com *L'alegria* o *El dolor*, cosa que no vol dir dificultat artificial, sinó una dicció despu-

llada d'elements sobers fruit d'un llarg procés de depuració.

Pel que fa a *Il dolore*, amb aquest llibre Ungaretti s'enfrontava a un dels temes recurrents de la seua poesia, la irrecuperabilitat del temps i la insuficiència de la memòria, a partir d'uns fets traumàtics de la seua biografia —la mort d'un germà i, sobretot, del fill Antonietto de nou anys— i del dolor col·lectiu que fou la Segona Guerra Mundial. Com diu la professora Aurora Conde que citàvem adés «el dolor (...) se transforma en la única certidumbre del presente, consolida la certeza de fracaso, la incapacidad de recuperación de la esencia del pasado y de lo que perteneció al pasado y por lo tanto la insuficiencia irremediable de la memoria que sustenta la identidad y a través de ella la conciencia de la vida».

A *Il dolore* trobem una veu que ens acostava al centre neuràlgic de la pèrdua més absoluta amb la màxima economia de mots. És un llibre curt escrit durant un llarg període. Nou anys de redacció en què el poeta s'acaba amb les dues morts familiars, sobretot la del fill, i amb el retorn a una pàtria ocupada per més mort, però també amb la segona mort. La del pas del temps, la de l'oblit, la dels records que desdibuixen el que fou. Les cinc seccions en què s'estructura el llibre, datades entre 1937 i 1946, ens presenten un itinerari per aquesta impossibilitat de la memòria, que no ens deixa abandonar el passat, però tampoc recuperar-lo del tot. «El temps» ens diu la veu del poeta «és mut» i «el crit dels morts és més fort».

La traducció de Lluís Servera aconsegueix transmetre amb fidelitat la rotunditat dels versos d'Ungaretti i la seua desolació, i ens acostava un dels grans llibres de poesia, d'un autor imprescindible, que partint d'una reflexió sobre el dolor més íntim, i alhora més universal, ens diu que «la memòria només desplega imatges i a mi mateix, jo mateix no som sinó l'anorreat no-res del pensament».